

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001270

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 15-04-2025

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ №414-С від 20.05.2025 р.

Харківського національного економічного університету імені Семема Кузнеця МОН
України

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шорох Валерія Дмитрівна

2. Valeriia Shorokh

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 072

Назва наукової спеціальності: Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Фінанси, банківська справа та страхування

Дата захисту: 29-04-2025

Спеціальність за освітою: Банківська справа

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8027

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Код за ЄДРПОУ: 02071211

Місцезнаходження: проспект Науки, буд. 9-а, Харків, Харківський р-н., 61166, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Код за ЄДРПОУ: 02071211

Місцезнаходження: проспект Науки, буд. 9-а, Харків, Харківський р-н., 61166, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 06.73, 06.73.35

Тема дисертації:

1. Оцінка ризику діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг.
2. Assessment of the risk of activity of participants in the non-banking financial services market.

Реферат:

1. Дисертацію присвячено удосконаленню теоретичних положень, розробці методичного забезпечення і практичних рекомендацій щодо оцінки ризику діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. У першому розділі роботи узагальнено наукові підходи та законодавчі норми щодо визначення поняття «оцінка ризику діяльності фінансової установи». Зазначено, що положення Стратегії розвитку фінансового сектору України найбільш чітко визначають аспекти впровадження ризико-орієнтованого підходу до діяльності надавачів фінансових послуг з метою встановлення ефективного механізму виведення з ринку неплатоспроможних фінансових установ, підвищення рівня їх управління ризиками, посилення захисту прав споживачів та розвитку цифрової економіки. Розглянуто наявні в Україні методи оцінки ризику діяльності надавачів небанківських фінансових послуг, встановлено приналежність кожного методу до етапу ризико-орієнтованого підходу оцінки ризику, а саме: ідентифікація ризику, його аналіз та шляхи подолання.

Проведено структурний аналіз чинних критеріїв визначення ступеня ризику небанківських фінансових установ, що запроваджені регулятором з метою проведення інспекційних перевірок. Наголошено, що універсальність критеріїв Національного банку України є сумнівними через виключність ризиків, які притаманні окремим учасникам ринку небанківських фінансових послуг. Також встановлено обмеженість фінансових компаній у переліку показників оцінки ризику діяльності надавачів небанківських фінансових послуг, що не виходять за межі виданих гарантій та дотримання нормативів капіталу. Проаналізовано законодавчі проекти Національного банку України щодо впровадження універсальних моделей корпоративного управління, внутрішнього контролю та управління ризиками небанківських фінансових установ. Визначено місце оцінки ризиків в цих моделях, а саме означено її невід'ємність як компоненту внутрішнього контролю. Розглянуто європейський досвід здійснення оцінки ризику діяльності надавачів небанківських фінансових послуг, який дозволив визначити проблемні аспекти й переваги різних моделей управління ризиками та методів їх оцінки. Проведено порівняння європейський методів оцінки ризику та перспективних українських, що плануються до запровадження регулятором післявоєнний період. Другий розділ дисертації присвячено визначенню складу пріоритетних учасників РНФП, що ґрунтується на основних критеріях: «спрямованість діяльності» та «впливовість на ринку». Здійснено деталізований розподіл учасників небанківських фінансових послуг за принципами індивідуальної фінансової послуги, що вони надають та масштабності впливу на розвиток ринку фінансових послуг. Констатовано, що розподіл фінансових установ небанківського сектору за ліцензіями їх діяльності визначає групи учасників ринку небанківських фінансових послуг, до яких мають застосовуватись окремі методика оцінки ризиків, а не універсальні методи, що відповідають практиці сьогодення. Проведено оцінку ризику діяльності фінансових компаній в Україні з урахуванням державної політики щодо стратегічних напрямів розвитку ринку небанківських фінансових послуг відповідно до якої визначено невірноваженість запропонованих регулятором переліку показників та їх вагових коефіцієнтів. Необхідність розширення обсягу коефіцієнтів оцінки ризику діяльності доведено розрахунками профілю ризику за індійською моделлю, що наведена у першому розділі. Визначено недоліки сучасної системи оцінки ризику діяльності, що є пріоритетними для фінансових компаній України, побудовано їх ієрархічну модель. Отримані результати підтверджено запитами штучного інтелекту, що наголошує на потребі нагального вирішення питань відсутності ретроспективного аналізу ризику, невірноваженості переліку якісних показників його оцінки та відсутності дієвого стрес-тестування як превентивного заходу визначення ступеня ризику або його профілю. В останньому розділі дисертації сформовано систему кількісних показників з використанням факторного аналізу для оцінки ризику діяльності фінансових компаній. Визначені показники є придатними для інтегрального оцінювання, а тому створюють основу для вдосконалення методичного підходу до оцінки ризику діяльності фінансових компаній. Узагальнено кількісні показники оцінки ризику діяльності фінансової компанії, доведено, що при оцінці ризику діяльності фінансової компанії розподіл складових ризику рівномірний. Тобто ринковий, операційний та ризик ліквідності має однакову значущість у системі загального оцінювання ризику діяльності, натомість показники кредитного ризику відіграють не головну роль у цьому процесі, проте також є значущими. Визначено, що розроблений перелік показників, який інтегровано в сучасну методика оцінки ризику діяльності фінансової компанії, має невірноважене вагове навантаження за критерієм «показники діяльності». За допомогою сценарного моделювання визначено пріоритетний варіант розподілу вагових коефіцієнтів між критеріїв оцінки ризику діяльності фінансових компаній.

2. The dissertation is devoted to improving theoretical provisions, developing methodological support and practical recommendations for assessing the risk of activities of participants in the non-banking financial services market. The first section of the work summarizes scientific approaches and legislative norms regarding the definition of the concept of “risk assessment of the activities of a financial institution”. It is noted that the provisions of the Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine most clearly define the aspects of implementing a risk-oriented approach to the activities of financial service providers in order to establish an effective mechanism for removing insolvent financial institutions from the market, increasing the level of their risk

management, strengthening consumer protection and developing the digital economy. The existing methods of risk assessment of non-banking financial services providers in Ukraine were considered, and the affiliation of each method to the stage of the risk-oriented approach to risk assessment was established, namely: risk identification, its analysis and ways to overcome it. A structural analysis of the current criteria for determining the degree of risk of non-banking financial institutions, introduced by the regulator for the purpose of conducting inspections, was conducted. It was emphasized that the universality of the criteria of the National Bank of Ukraine is questionable due to the exclusivity of risks inherent in individual participants in the non-banking financial services market. The legislative projects of the National Bank of Ukraine on the implementation of universal models of corporate governance, internal control and risk management of non-bank financial institutions are analyzed. The place of risk assessment in these models is determined, namely, its indispensability as a component of internal control is determined. The second section of the dissertation is devoted to determining the composition of priority participants in the RNFP, which is based on the main criteria: "activity focus" and "market influence". A detailed distribution of participants in non-banking financial services was carried out according to the principles of the individual financial service they provide and the scale of their influence on the development of the financial services market. It was found that the distribution of financial institutions in the non-banking sector according to their activity licenses determines the groups of participants in the non-banking financial services market to which separate risk assessment methods should be applied. The risk assessment of financial companies in Ukraine was carried out taking into account the state policy on strategic directions for the development of the non-banking financial services market, in accordance with which the imbalance of the list of indicators proposed by the regulator and their weight coefficients was determined. The need to expand the scope of activity risk assessment coefficients was proven by calculations of the risk profile according to the Indian model, which is given in the first section. The shortcomings of the existing risk assessment system that are priorities for financial companies in Ukraine were identified, and their hierarchical model was built. The results obtained were confirmed by artificial intelligence queries, which emphasize the need to urgently address the issues of the lack of retrospective risk analysis, the imbalance of the list of qualitative indicators for its assessment, and the lack of effective stress testing as a preventive measure for determining the degree of risk or its profile. In the last section of the dissertation, a system of quantitative indicators using factor analysis for assessing the risk of financial companies' activities has been formed. The determined indicators are suitable for integral assessment, and therefore create the basis for improving the methodological approach to assessing the risk of financial companies' activities. The quantitative indicators of assessing the risk of financial companies' activities have been generalized, it has been proven that when assessing the risk of financial companies' activities, the distribution of risk components is uniform. That is, market, operational and liquidity risk have the same significance in the system of general assessment of activity risk, while credit risk indicators do not play a major role in this process, but are also significant. It was determined that the developed list of indicators, which is integrated into the existing methodology for assessing the risk of a financial company's activities, has an unbalanced weighting according to the criterion "activity indicators". Using scenario modeling, a priority option for distributing weight coefficients between the criteria for assessing the risk of financial companies' activities was determined.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Шорох В. Д. Визначення критеріїв розподілу учасників ринку небанківських фінансових послуг за умов оцінки їх ризиків. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8825>
- 2. Шорох В. Д. Удосконалення системи кількісних показників оцінки ризику діяльності фінансових компаній. Управління розвитком. 2021. №1 (19). С. 1–9. DOI: [http://doi.org/10.21511/dm.19\(1\).2021.01](http://doi.org/10.21511/dm.19(1).2021.01)
- 3. Vnukova Nataliya, Hlibko Sergiy, Davydenko Daria, Shorokh Valeria. Mastering Computer Linguistics for the Designation of Risks in Cooperation Communications. COLINS'2022, Workshop Lviv, Ukraine, May 12–13, 2022. P. 376–386. Посилання: <https://ceur-ws.org/Vol-3171/paper31.pdf>
- 4. Шорох В. Д. Методи оцінки ризику діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022. Вип. 1(1). С. 29–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.1-5>
- 5. Шорох В. Д. Система оцінки ризику діяльності страхового брокера. Причорноморські економічні студії. 2023. Вип. 79. С. 201–205. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.79-30>

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0122U201596; 0120U101508; 0121U107868; 0118U000058

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Внукова Наталія Миколаївна
2. Nataliya Vnukova

Кваліфікація: д.е.н., професор, 08.06.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Код за ЄДРПОУ: 02071211

Місцезнаходження: проспект Науки, буд. 9-а, Харків, Харківський р-н., 61166, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Приказюк Наталія Валентинівна

2. Nataliia V. Prykaziuk

Кваліфікація: д. е. н., професор, 08.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7813-8590

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коваленко Юлія Михайлівна

2. Yuliia M. Kovalenko

Кваліфікація: д. е. н., професор, 08.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5678-3185

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державне некомерційне підприємство "Державний університет "Київський авіаційний інститут"

Код за ЄДРПОУ: 45853942

Місцезнаходження: просп. Гузара Любомира, 1, Київ, 03058, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Неівестна Олена Володимирівна

2. Olena V. Nieizviestna

Кваліфікація: д. е. н., доц., 08.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6135-6524

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний університет економіки і технологій

Код за ЄДРПОУ: 43684645

Місцезнаходження: вул. Медична, 16, Кривий Ріг, Криворізький р-н., 50005, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ачкасова Світлана Анатоліївна

2. Svitlana A. Achkasova

Кваліфікація: к. е. н., доц., 08.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7233-0189

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Код за ЄДРПОУ: 02071211

Місцезнаходження: проспект Науки, буд. 9-а, Харків, Харківський р-н., 61166, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Чмутова Ірина Миколаївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Чмутова Ірина Миколаївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Близнюк Т. П.

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна